

POSTANOWIENIE

Dnia 18 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania M. C.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B.
z udziałem zainteresowanej J. K.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w dniu 18 października 2018 r.,
na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 kwietnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 kwietnia 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...] zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w L. z dnia 30 maja 2016 r. oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 16 marca 2015 r. i ustalił, że M. C., jako pracownik J. K., podlega od dnia 1 października 2014 r. obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu oraz zasądził od organu rentowego ma rzecz M. C. kwotę 300 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Organ rentowy zaskarżył powyższy wyrok skargą kasacyjną w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego: art. 6 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 8 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.; dalej: ustawa

systemowa) w związku z art. 22 § 1 k.p., przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że w ustalonym stanie faktycznym miało miejsce pracownicze podporządkowanie wnioskodawcy w stosunku do zainteresowanej i w konsekwencji niezastosowanie art. 83 § 1 k.c. i nieprzyjęcie, iż oświadczenie woli stron o zawarciu umowy o pracę było czynnością pozorną, a więc nieważną. Ponadto skarżący podniósł zarzut naruszenia przepisów postępowania, mającego istotny wpływ na wynik sprawy: art. 382 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., polegającego na tym, że Sąd drugiej instancji nie odniósł się w uzasadnieniu wyroku do wszystkich dowodów zgromadzonych i twierdzeń podniesionych w sprawie, co nie daje możliwości jednoznacznej rekonstrukcji podstaw rozstrzygnięcia sprawy, które to uchybienie skutkowało bezpodstawnym przyjęciem, że wnioskodawczyni podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości oraz oczywistą zasadność skargi. Wskazał, że istotne zagadnienie prawne sprowadza się do odpowiedzi na pytanie: (-) czy ustalenie przez strony umowy o pracę nadmiernie wygórowanego wynagrodzenia w stosunku do zakresu wykonywanych obowiązków pracowniczych, wymiaru czasu pracy oraz zysków osiągniętych z zatrudnienia pracownika, przemawia za przyjęciem pozorności złożonego oświadczenia woli o zawarciu umowy o pracę w rozumieniu art. 83 k.c.? (-) czy przy ocenie pozorności umowy o pracę wyłączona jest przesłanka racjonalności finansowej zatrudnienia pracownika będącego osobą blisko spokrewnioną z pracodawcą? Istnienia w sprawie oczywistej zasadności skargi kasacyjnej organ rentowy upatruje w tym, że Sąd Apelacyjny w ogólnie nie odniósł się do istotnych twierdzeń zawartych w odpowiedzi na apelację a dotyczących racjonalności zatrudnienia ubezpieczonej w kontekście ważności umowy o pracę, stanowiącej podstawę dla podlegania przez nią ubezpieczeniom społecznym. Zdaniem skarżącego, Sąd Apelacyjny nie odniósł się też do możliwości sprawowania kontroli nad pracownikiem w związku z

realizacją obowiązków pracowniczych przez zainteresowaną w łącznym wymiarze 1,5 etatu.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła o odnowę przyjęcia skargi do rozpoznania, a z ostrożności procesowej - o oddalenie skargi i zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania kasacyjnego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie warto podkreślić, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które

spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Przekonanie Sądu Najwyższego oceniającego na etapie przedsądu o zasadności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w oparciu o przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga wskazania za pomocą wywodu prawnego, na kanwie jakich norm (przepisów) zagadnienie powstało, jakie są możliwe interpretacje problemu i jakie jego rozstrzygnięcie proponuje skarżący (por. np.

postanowienie Sądu Najwyższego z 19 maja 2009 r., II PK 66/09, LEX nr 553691). Zagadnienie prawne jest to problem, który wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego, którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw, ale także dla rozstrzygnięcia konkretnej, jednostkowej sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2012 r., I PK 158/11, LEX nr 1215116). Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wnioski o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158, z 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51; z 11 kwietnia 2012 r., III SK 41/11, LEX nr 1238126; z 31 stycznia 2013 r., II CSK 479/12, LEX nr 1293729). Obowiązkiem skarżącego jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

W razie powołania tej przesłanki przedsądu, jaką jest potrzebę wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, przepisy mające być przedmiotem wykładni Sądu Najwyższego powinny należeć do katalogu przepisów, których naruszenie przez sąd drugiej instancji zarzucono w ramach podstawy skargi (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2002 r., I PKN 682/01, OSNP 2004 nr 12, poz. 211). Rzeczą skarżącego jest zaś wykazanie, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, ze sprecyzowaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają, nie doczekał się wykładni, bądź niejednolita jego wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które to orzecznictwo należy przytoczyć (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151; z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351; z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231; z dnia 13

grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 2-4, poz. 43 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133). Oczywiście jest, że budzący wątpliwości interpretacyjne przepis musi mieć zastosowanie w sprawie, a jego wykładnia - mieć znaczenie dla jej rozstrzygnięcia. Przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego jest jednak sam przepis, a nie rozstrzygnięcie konkretnego sporu. Stąd też wspomniane wątpliwości interpretacyjne powinny być na tyle poważne, by ich wyjaśnienie nie sprowadzało się do prostej wykładni przepisów. W tym wyraża się publicznoprawny charakter skargi kasacyjnej. Celem realizowanym w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej jest bowiem ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni przepisów prawa oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój jurysprudencji i prawa pozytywnego, a nie korekta orzeczeń wydawanych przez sądy powszechne (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147).

Z kolei co do tej przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06 LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi

kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnieniu skarżący nie wykazał istnienia żadnej z powołanych przesłanek przesadu.

Stawiając tezę o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej jej autor nie przedstawił żadnego wywodu prawnego wyjaśniającego, na czym polega kwalifikowane naruszenie przez Sąd drugiej instancji przepisów materialnoprawnych lub procesowych, które doprowadziło do wydania oczywiście niesłusznego wyroku. Co więcej - nawet nie powołał tych przepisów w motywach wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na jej oczywistą zasadność. Tymczasem Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2011 r., III UK 10/11, LEX nr 1124105). Nie jest zatem obowiązkiem Sądu Najwyższego poszukiwanie argumentów za istnieniem powołanej przez skarżącego przesłanki przedsądu w innych elementach skargi, tj. w jej postawach i ich uzasadnieniu.

Z kolei konstruując istotne zagadnienia prawne oraz sugerując potrzebę wykładni przepisów prawa budzących wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, skarżący ograniczył się jedynie do sformułowania wątpliwości w formie pytań. Nie nawiązał natomiast w sposób ogólny i abstrakcyjny do treści powołanych przepisów oraz nie wskazał, na czym polega trudność w dekodowaniu zawartych w nich norm prawnych. Przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne

zagadnienie prawne polega na sformułowaniu samego zagadnienia oraz wskazaniu argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, w tym także na sformułowaniu własnego stanowiska przez skarżącego. Wymogi te uzasadnione są publicznymi celami rozpoznania przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z 25 października 2007 r., V CSK 356/07). Braki te powodują, że skarżący nie wykazał występowania publicznoprawnej potrzeby rozpoznania sprawy przez Sąd Najwyższy orzekający jako sąd kasacyjny.

Godzi się dodać, że podnoszone przez autora skargi kasacyjnej wątpliwości prawne na tle wykładni art. 22 §1 k.p. w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 8 ust. 1 ustawy systemowej i art. 83 k.c. dotyczą tych elementów treści nawiązanego przez M. C. i J. K. stosunku pracy, jakimi są: wygórowana - zdaniem organu rentowego - wysokość wynagrodzenia za pracę, niewykonywanie pracy w warunkach podporządkowania pracodawcy oraz brak racjonalności samego zatrudnienia odwołującej się przez jej matkę. Wszystkie powyższe kwestie były jednak przedmiotem postępowania dowodowego i ustaleń faktycznych oraz oceny prawnej Sądu drugiej instancji.

W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Apelacyjny wskazał, że zebrany w sprawie materiał dowodowy potwierdza fakt, iż praca odwołującej się w ramach zatrudnienia u matki była wykonywana pod kierownictwem pracodawcy w ramach reżimu pracowniczego. Strony zgodnie zeznały nie tylko o dniach i godzinach pracy ubezpieczonej w biurze, ale również obecności J. K. w biurze w piątki w godzinach popołudniowych oraz w soboty. Wyraźnie wskazały także na czynności o charakterze kontrolnym podejmowane przez zainteresowaną. Jednocześnie brak było dowodów przeciwnych, pozwalających na wysnucie odmiennych wniosków w omawianym zakresie. Okoliczność wykonywania pracy w innych miejscach nie stanowiła przeszkody do podjęcia przez wnioskodawczynię zatrudnienia u matki na podstawie umowy o pracę, a zainteresowanej nie uniemożliwiała nadzoru nad pracą córki. Nie istniała bowiem zbieżność czasowa pomiędzy tymi czynnościami (uzasadnienie wyroku s. 7). Warto zauważyć, że wykonywane przez wnioskodawczynię w ramach łączącej strony umowy o pracę czynności księgowe nie wymagały stałego nadzoru pracodawcy. Pracownicze podporządkowanie

pracodawcy może polegać na wyznaczeniu pracownikowi zakresu zadań oraz miejsca i czasu na ich wykonanie, a następnie rozliczenia pracownika z realizacji tych zadań.

Co się tyczy racjonalności zatrudnienia wnioskodawczyni przez matkę godzi się przytoczyć ustalenia Sądu drugiej instancji, z których wynika, że główną przyczyną zawarcia spornej umowy o pracę było otrzymanie przez J. K. (prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą w zakresie usług księgowych) zlecenia od I.K. na dokonanie rozliczenia księgowego kilku stowarzyszeń, które wcześniej były obsługiwane w ramach działalności gospodarczej prowadzonej przez świadka. Osobą zajmującą się tą obsługą była wówczas M. C., która nabyła obszerną wiedzę w tym zakresie. Podpisanie umowy z księgową, która zatrudni M. C., gwarantowało świadkowi wykonanie zobowiązania, a jednocześnie było korzystne ze względów podatkowych. Pozwalało również na objęcie zawartą umową o współpracy z J. K. także innych czynności księgowych w razie nadmiaru obowiązków spoczywających na I.K. W tej sytuacji zawarcie spornej umowy w takiej a nie innej formie zostało uznane za racjonalnie uzasadnione i nie budziło wątpliwości Sądu Apelacyjnego (uzasadnienie wyroku s. 6-7).

Zauważyć należy, że podnoszone przez skarżącego argumenty stanowią w istocie polemikę z oceną dowodów i wynikającymi z niej ustaleniami faktycznymi, co, zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., uchyla się spod kontroli kasacyjnej. Nie można pod pretekstem konstruowania istotnych zagadnień prawnych i sugerowania potrzeby wykładni przepisów prawa materialnego podważać dokonanych przez Sąd drugiej instancji ustaleń stanu faktycznego sprawy, stanowiących podstawę dla subsumcji tych przepisów.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.